



*Araştırma Makalesi / Research Article*

## ABD DIŞ YARDIM POLİTİKALARINDA “TRUMP ETKİSİ”: DIŞ YARDIMIN SONU MU?

Yahya GÜLSEVEN<sup>1</sup>

### Öz

Kökenleri daha eskiye uzansa da, dış yardımlar İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) öncülüğünde şekillenen uluslararası düzende önemli bir dış politika aracına dönüşmüştür. ABD, savaş sonrası dönemin ilk yıllarından itibaren dış yardımı diplomasinin temel unsurlarından biri olarak öne çıkarmış; 1961 yılında Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın (*United States Agency for International Development – USAID*) kurulmasıyla birlikte, gelişmekte olan ülkelere yönelik yardım faaliyetlerini kurumsal bir yapıya kavuşturmuştur. Ancak ABD'nin 45. başkanı Donald Trump döneminde, dış yardıma karşı söylem ve uygulamalar benimsenmiş; bu yaklaşım, savaş sonrası dönemdeki tüm yönetimlerin politikalarından belirgin biçimde ayrılarak keskin bir kopuşu temsil etmiştir. 2025 yılında 47. başkan olarak ikinci kez göreve gelen Trump, göreve gelmesinin hemen ardından dış yardımlarda ciddi kesintilere gitmiş ve USAID'in faaliyetlerine son vermiştir. Bu radikal adım, siyasi ve akademik çevrelerde, ABD'nin dış yardımı bir dış politika aracı olarak terk ettiği ve küresel yardım mimarisinden geri çekildiği yönünde değerlendirilmiştir. Bu çalışma, küresel dış yardım sisteminin kurucusu ve en büyük donörü olan ABD'nin dış yardım politikalarının tarihsel gelişimini inceleyerek, söylem ve uygulamalardaki değişim ve sürekliliği ele alan nitel bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, Trump yönetiminin dış yardımları sonlandırma yönündeki kararının, hem ABD dış politikası hem de küresel yardım sistemi üzerindeki olası etkilerini tartışmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı, Çin, Dış yardım, Donald J. Trump, Rusya.

**JEL Kodları:** F35, F59

## “THE TRUMP EFFECT” IN U.S. FOREIGN AID POLICY: THE END OF AID?

### Abstract

Although its origins date back further, foreign aid became an important foreign policy instrument in the international order shaped under the leadership of the United States (US) after World War II. From the early years of the post-war period, the US brought foreign aid to the forefront as a fundamental element of diplomacy. With the establishment of the United States Agency for International Development (USAID) in 1961, aid activities directed toward developing countries were given an institutional structure. However, during the term of Donald Trump, the 45th President of the US, rhetoric and practices opposing foreign aid were adopted. This approach represented a sharp break from the policies of all previous administrations since the post-war era. In 2025, when Trump returned to office as the 47th President, he implemented significant cuts to foreign aid shortly after taking office. He also terminated the operations of USAID. This radical step was interpreted in political and academic circles as an indication that the US had abandoned foreign aid as a tool of foreign policy and withdrawn from the global aid architecture. This study aims to present a qualitative analysis examining the historical development of the US's foreign aid policies, as the founding and largest donor of the global aid system. It focuses on the dynamics of change and continuity in both discourse and practice. In this context, it discusses the potential implications of the Trump administration's decision to end foreign aid for both US foreign policy and the global aid system.

**Keywords:** United States Agency for International Development, China, Foreign aid, Donald J. Trump, Russia.

**JEL Codes:** F35, F59

<sup>1</sup> Dr., Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), [y.gulseven@tika.gov.tr](mailto:y.gulseven@tika.gov.tr), ORCID ID: 0000-0002-1515-9263

**Başvuru Tarihi** (Received): 01.08.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 25.10.2025

## Giriş

Dış yardımlar, günümüzde birçok ülke tarafından ekonomik ve politik hedefler doğrultusunda kullanılan önemli bir dış politika aracıdır. Tarihsel olarak temelleri antik çağlara kadar uzanmakla birlikte, dış yardımların bugünkü anlamda kurumsallaşmış ve sistematik bir faaliyet olarak uluslararası ilişkilerin bir parçası haline gelmesi oldukça yenidir. Dış yardımların diplomasinin ayrılmaz bir parçası haline gelmesi İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) liderliğinde şekillenen uluslararası düzenle başlamıştır (Ekbladh, 2010, s. 18). İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte uluslararası sistemde köklü bir değişim yaşanmıştır. ABD, sahip olduğu ekonomik ve askeri güç sayesinde yeni dünya düzeninin kurucu aktörü haline gelmiştir (Layne, 2006, s. 39). Bu yeni küresel rolde dış yardım politikaları, ABD'nin jeopolitik çıkarlarını desteklemek, uluslararası istikrarı sağlamak ve çok taraflı liberal uluslararası düzenin kurulmasına destek sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Savaşın ardından, dünya ekonomisinin yeniden inşası ve Soğuk Savaş'ın getirdiği uluslararası gerilimler bağlamında dış yardımlar, önemli bir stratejik araç olarak öne çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dış yardımın kurumsallaşmış bir faaliyet olarak ortaya çıkışı, ABD'nin siyasi ve ekonomik hedefleri doğrultusunda şekillenmiştir (Baldwin, 1986, s. 302). Her ne kadar sosyal ve ekonomik ilerlemenin teşvik edilmesi fikri Aydınlanma Çağı'na kadar uzansa da, dış yardımın sistematik bir dış politika aracı hâline gelmesi ABD'nin girişimleriyle mümkün olmuştur. Bu bağlamda dış yardım, hem savaş sonrası uluslararası ekonomik düzenin inşasına katkı sağlamak hem de Soğuk Savaş bağlamında komünizmin yayılmasını engellemek amacıyla kurgulanmıştır (Milner ve Tingley, 2010, s. 200). Birinci hedef, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını destekleyerek, dünya genelinde refahın artırılmasını ve bunun sonucunda hem küresel siyasi istikrarın sağlanmasını hem de Amerikan malları için yeni pazarların açılmasını sağlamaktır. 1949'da Başkan Truman'ın açıkladığı “Dört Nokta Programı,” (*Point Four Program*) bilimsel ve endüstriyel ilerlemenin az gelişmiş bölgelere aktarılması gerektiğini vurgulamış; yoksullukla mücadele ve doğal kaynakların verimli kullanımı küresel barış ve istikrar için vazgeçilmez bir unsur olarak görülmüştür (Macekura, 2013, s.127). Bu yaklaşım, 1944 Bretton Woods Konferansı'nda kurulan Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (günümüzdeki Dünya Bankası) gibi kurumlar vasıtasıyla da kurumsal bir zemine oturtulmuştur. Dolayısıyla kalkınma yardımı, ABD için küresel ekonomik istikrarı ve güvenliği sağlamada stratejik bir araç olmuştur.

İkinci hedef ise, dış yardımın Soğuk Savaş'ın ideolojik ve jeopolitik mücadelesinde aktif bir araç olarak kullanılmasıdır. 1947'de Truman Doktrini ile birlikte açıklanan bu yönelim, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'da yaşanan ekonomik krizlerin komünist hareketlere siyasi zemin oluşturabileceği endişesiyle şekillenmiştir (Van der Pijl, 2006, s. 34). Bu kapsamda, ABD Avrupa'nın yeniden inşası için Marshall Planı'nı uygulamaya koymuştur. Bu doğrultuda, dış yardım açık bir şekilde komünizme karşı mücadelede kullanılan bir dış politika enstrümanına dönüşmüştür. Bir başka ifadeyle, ABD dış yardımı hem liberal uluslararası düzenin tesisi hem de ideolojik rakiplerin çevrenmesi gibi çift yönlü bir amaca hizmet edecek şekilde şekillendirmiştir (Westad, 2005, s. 24). Diğer Batılı ülkeler zamanla benzer yardım programları geliştirseler de, ABD bu yaklaşımı dış politikasının düzenli ve kurumsallaşmış bir unsuru hâline getiren ilk ülke olmuştur.

Bu çalışma, dünyanın en önde gelen donör ülkesi konumundaki ABD'nin, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze uzanan dış yardım politikalarının tarihsel gelişimini incelemektedir. Öncelikle savaş sonrası dönemde ABD'nin dış yardım kurum ve mekanizmalarının nasıl ortaya çıktığı, bu yapıların Soğuk Savaş bağlamında Amerikan dış politikasındaki rolü ve işlevi ele alınacaktır. Ardından, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte dış yardım politikalarında yaşanan değişim ve süreklilik analiz edilecektir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, Donald Trump'ın ilk başkanlık döneminde dış yardıma ilişkin söylemde ve kurumsal yapıda yaşanan sert değişimlerin, önceki dönemlerin dış yardım yaklaşımıyla karşılaştırılması yoluyla bu değişimlerin nasıl bir

dönüşüme işaret ettiği değerlendirilecektir. Son olarak, Trump yönetiminin ikinci başkanlık döneminde ABD’nin resmî kalkınma yardımı ajansı olan Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı’nın (USAID) faaliyetlerine son verilmesi ve dış yardımlarda radikal kesintilere gidilmesinin, ABD’nin dış yardım politikaları ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında bizzat oluşturduğu küresel yardım mimarisi açısından ne tür sonuçlar doğurabileceği tartışılacaktır.

## 1. Kuramsal Çerçeve

Bu çalışma, ABD dış yardım politikalarının tarihsel gelişimini ve Trump döneminde USAID’in tasfiyesini analiz ederken Hegemonik İstikrar Teorisi’nin temel varsayımlarından yararlanmaktadır. Hegemonik İstikrar Teorisi’ne göre, uluslararası ekonomik ve siyasi düzenin sürdürülebilirliği, sistemde baskın bir gücün, yani hegemonun varlığına bağlıdır (Keohane, 1984, s. 32). Hegemon yalnızca askeri ve ekonomik gücüyle değil, diğer devletlerin yararlanabileceği kamu mallarını sağlayarak ve uluslararası düzenin kurallarını belirleyerek liderliğini pekiştirir (Gilpin, 1987, s. 72). Bu bağlamda, dış yardımlar hegemonun sunduğu kamu mallarının en belirgin örnekleri arasında yer almaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD, Bretton Woods sistemi aracılığıyla şekillenen küresel düzenin lideri olmuş, bu liderliği yalnızca askeri üstünlüğüne değil, aynı zamanda liberal ekonomik ilkelerin ve uluslararası kurumların yaygınlaştırılmasına dayandırmıştır (Helleiner, 2014). Marshall Planı ve Truman Doktrini, ABD’nin düzen kurucu ve sürdürücü rolünü gösteren en önemli örneklerdir (Wood, 1986). Bu süreçte dış yardım, ABD’nin hegemonik liderliğini meşrulaştıran ve küresel sistemdeki konumunu güçlendiren stratejik araçlardan biri olmuştur.

Soğuk Savaş boyunca USAID, kalkınma politikalarının temel aktörlerinden biri olarak öne çıkmış; sağladığı yardımlar ise yalnızca ekonomik kalkınmayı desteklemekle kalmayıp aynı zamanda ABD’nin yumuşak gücünü pekiştirmiştir (Nye, 1990). Vietnam Savaşı sırasında USAID projeleri askeri stratejilerle entegre edilerek hegemonun sert güç ve yumuşak gücü birlikte kullanma kapasitesini göstermiştir (Spear, 2016). Sovyetler Birliği’nin çöküşü ise dış yardımların yöneliminde bir kırılma yaratmış; yardımlar demokratikleşme, piyasa reformları ve iyi yönetim ilkeleri etrafında yeniden yapılandırılmıştır (Carothers, 1999).

21. yüzyılda Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) gibi küresel yardım inisiyatifleriyle önemli bir rakip olarak ortaya çıkması ve Rusya gibi diğer yükselen donör ülkelerin de etkisini artırması, ABD’nin küresel yardım mimarisindeki liderliğini ciddi şekilde zorlamaya başlamıştır. Bu durum hegemon güç olarak ABD’nin düzeni sürdürme maliyetlerini artırmış ve rekabeti daha karmaşık hale getirmiştir. ABD, özellikle Çin’in küresel ölçekte artan etkinliği karşısında yardım politikalarını yeniden şekillendirmek zorunda kalmış, bu rekabette üstünlüğünü korumak için daha stratejik ve ulusal çıkar odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. Obama ve Biden dönemlerinde söz konusu rekabet çok taraflı iş birliği mekanizmalarıyla yönetilmeye çalışılmışken, Trump döneminde “Önce Amerika” (*America First*) yaklaşımı benimsenmiş, yardımlar açık bir şekilde ABD’nin jeopolitik ve ekonomik çıkarlarına hizmet edecek biçimde yönlendirilmiştir (Mateo, 2024). Bu çerçevede USAID’in kapatılması, ABD’nin dış yardım alanından tamamen çekildiği yönünde yaygın bir kanaat oluşturmuştur. Hegemonik İstikrar Teorisi’ne göre, hegemon güç, uluslararası koşullar değiştikçe politikalarını esnek biçimde uyarlayarak maliyetlerini azaltabilir ve mevcut düzeni farklı araçlar aracılığıyla sürdürmeye devam edebilir (Gilpin, 1987, s. 115). Nitekim Trump yönetimi, USAID’i kapatmasına rağmen dış yardımı tamamen sona erdirmemiş; bu faaliyetleri Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yeniden yapılandırmıştır (Rubio, 2025). Bu durum, ABD’nin küresel dış yardım mimarisinde hegemonik liderliğini terk etmediğini, aksine değişen koşullara uygun olarak yardım politikalarını dönüştürme olasılığının göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermektedir. USAID’in tasfiyesi ABD’nin küresel dış yardım mimarisinden çekilmesi değil, yardım politikalarının yeni bir stratejik çerçevede yeniden yapılandırılması olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma, söz konusu dönüşümü Hegemonik İstikrar Teorisi perspektifinden

değerlendirerek, ABD dış yardım politikalarının geleceğine dair analitik bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

## 2. Yöntem

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri’nin dış yardım politikalarının İkinci Dünya Savaşı sonrasında günümüze kadar geçirdiği dönüşümleri tarihsel bir perspektifle incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırmanın temel hedefi, farklı başkanlık dönemlerinde dış yardım politikalarının nasıl şekillendiğini, bu politikaların hangi söylemler aracılığıyla meşrulaştırıldığını ve pratikte nasıl uygulandığını karşılaştırmalı bir biçimde analiz etmektir. Bu çerçevede, dış yardım politikalarındaki süreklilik ve kırılmaların hangi stratejik söylemler üzerinden üretildiği ve kurumsal değişimlerle nasıl ilişkilendirildiği ortaya konulmuştur.

Araştırma, nitel araştırma yöntemi kapsamında tarihsel analiz ve söylem analizini bir araya getiren bütüncül bir yaklaşımla yapılandırılmıştır. Söylem analizi, başkanlık konuşmaları, resmi strateji belgeleri ve düşünce kuruluşu raporlarında kullanılan kavram ve temaların ayrıntılı olarak incelenmesine dayanmaktadır. Bu kapsamda, farklı dönemlerde öne çıkan dış yardım söylem ve uygulamaları belirlenmiş, aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Tarihsel analiz ise bu söylemlerin ortaya çıktığı siyasi, ekonomik ve kurumsal bağlamı anlamak ve söylem ile uygulama arasındaki ilişkileri görünür kılmak amacıyla kullanılmıştır.

Trump yönetiminin 2025 yılının Ocak ayında USAID’i kapatma kararının oldukça yeni bir gelişme olması nedeniyle, bu döneme ilişkin akademik yayınlar ve kapsamlı analizler henüz sınırlı düzeydedir. Bu nedenle, çalışmada özellikle kalkınma politikaları üzerine uzmanlaşmış düşünce kuruluşlarının raporlarına ve politika analizlerine ağırlık verilmiştir. Brookings Institution ve Center for Global Development gibi kalkınma alanda önde gelen düşünce kuruluşların yayımladığı raporlar, Trump’ın USAID’i kapatma kararının yalnızca ABD iç politikasına değil, aynı zamanda küresel kalkınma yardımı mimarisine olan etkilerini ele aldığı için veri setinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu raporlar, özellikle küresel yardım sisteminin yeniden yapılandırılması, USAID’in faaliyetlerine son vermesinin ayarım alan ülkelere etkisi gibi konularda analizler sunduklarından çalışmanın temel akademik dayanaklarını oluşturmaktadır.

Ayrıca, Beyaz Saray tarafından yayımlanan resmi belgeler analizin merkezinde yer alan birincil kaynaklar olarak kullanılmıştır. Örneğin, “*Reevaluating and Realigning United States Foreign Aid*” başlıklı başkanlık kararnamesi, Trump yönetiminin USAID’i kapatma kararının gerekçelerini ve yeni dış yardım vizyonunu ortaya koyması bakımından kritik bir belge olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak, ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio’nun Kongre konuşmaları ve ABD Başkanı Trump’ın dış yardıma ilişkin basın açıklamaları da analize dahil edilmiştir. Bu belgeler, yalnızca söylemsel içerikleriyle değil, dış yardım politikalarının gelecekteki yönelimlerini anlamak ve değerlendirmek açısından da önemli bir veri kaynağıdır.

Araştırma, yaklaşık seksen yıllık bir dönemi kapsamakta ve USAID’in tarihsel gelişimi üzerinden ABD dış yardım politikalarının evrimini incelemektedir. Kurumsal dönüşümler, dış politikanın güvenlik, ideoloji ve ekonomi ekseninde yeniden tanımlanmasıyla birlikte ele alınmış; her dönemin kendine özgü iç dinamikleri göz önünde bulundurularak karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Trump döneminde dış yardımın kurumsal yapısında meydana gelen değişim çalışmanın en özgün katkısını oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışma, ABD dış yardım politikalarındaki tarihsel değişim ve süreklilikleri ele almakla kalmamakta, aynı zamanda USAID sonrası dönemde küresel yardım mimarisinin geleceğine dair bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

## 3. Soğuk Savaş Dönemi’nde ABD Dış Yardımlarının Doğuşu ve Yükselişi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD, Batı Avrupa başta olmak üzere pek çok bölgeyi ekonomik olarak yeniden yapılandırma çabalarında dış yardımları etkin bir şekilde kullanmaya başlamıştır.

Bu dönemdeki en kritik adımlardan biri, Batı Avrupa'nın yeniden inşası amacıyla tasarlanan Marshall Planı olmuştur. Marshall Planı, günümüzde dış yardım yöntemlerinin ve kurumlarının işleyişine yön veren temel ilkeleri şekillendiren bir dönüm noktası olmuş, dış yardım kurum ve mekanizmalarının evriminde belirleyici bir rol oynamıştır (Helleiner, 2014, s. 260).

1948'de yürürlüğe giren ve resmi adı Avrupa'yı İyileştirme Programı (European Recovery Program) olan Marshall Planı, Avrupa ekonomilerini yeniden canlandırmanın yanı sıra Sovyetler Birliği'nin yayılmasını engellemeyi hedeflemiştir (Berghahn, 2001, s. 144). Dört yıl boyunca yaklaşık 13 milyar ABD doları tutarında yardım sağlanmış, bu miktar günümüz koşullarında yaklaşık 100 milyar ABD dolarına denk gelmektedir (Holm, 2016, s. 15). Yardımlar, ekonomik kalkınmanın ötesinde piyasa ekonomisinin teşviki ve liberal-demokratik rejimlerin güçlendirilmesini amaçlamış, böylece savaş sonrası Avrupa'nın yeniden inşasında kritik bir rol üstlenmiştir. Bu süreçte ABD, yalnızca Batı Avrupa ülkelerinin ekonomilerini ayağa kaldırmakla kalmamış, aynı zamanda dış yardımı ideolojik ve jeopolitik çıkarlarını pekiştirmek için kullanarak uluslararası yardım sisteminin çerçevesini şekillendirmiştir. Özellikle Soğuk Savaş yıllarında dış yardımlar, Sovyet etkisini dengelemeye ve güç dengelerini kendi lehine yönlendirmeye yönelik bir araç olarak kullanılmış; müttefik ülkelere sağlanan askeri ve ekonomik desteğin yanı sıra gelişmekte olan ülkelere Sovyet kalkınma modeline karşı bir alternatif sunma işlevi görmüştür (Engerman vd., 2003, s. 12).

Marshall Planı, ABD'nin savaş sonrası dönemde küresel düzenin istikrarını korumak için ekonomik ve siyasi maliyetleri üstlenmeye istekli bir hegemon olarak ortaya çıkışını simgelemiştir. Bu plan, hegemon güç olarak ABD'nin savaş sonrası uluslararası düzeni şekillendirmedeki etkisini artırmakla kalmamış, aynı zamanda dış yardımın kurumsal ve normatif temellerini atarak uluslararası yardım mimarisinin gelecekteki işleyişine yön vermiştir. Marshall Planı'nın en önemli etkilerinden biri, ABD'nin dış yardım anlayışında uzun yıllar sürecek bir paradigmanın oluşmasına zemin hazırlamış olmasıdır. Ekonomik kalkınma ile siyasi istikrarın birbirini tamamlayan unsurlar olduğu varsayımı, bu dönemde dış yardım stratejilerinin temel dayanağı haline gelmiştir. Bu yaklaşım, Soğuk Savaş boyunca geliştirilen tüm dış yardım programlarına yön vermiştir. 1949 yılında ilan edilen Truman Doktrini ve Dört Nokta Programı, ABD dış yardımının yalnızca Avrupa ile sınırlı kalmayarak, dünyanın diğer bölgelerine de yayılacağını ortaya koymuştur (Hattori, 2003, s. 229). Marshall Planı'nın başarısının ardından, Başkan Harry Truman 1949 yılında yaptığı açılış konuşmasında, bu başarının daha geniş bir coğrafyada sürdürülmesi amacıyla Dört Nokta Programı'nı başlatmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülen bu program, ABD'nin teknik bilgi birikimi ve sermayesini, Sovyetler Birliği etkisine girme riski taşıyan az gelişmiş ülkelere aktarmayı hedeflemiştir (Latham, 2011, s. 11).

Avrupa dışındaki ülkelere yönelik Amerikan dış yardımının sistematik bir şekilde yürütülmesi, 1950 tarihli Uluslararası Kalkınma Yasası (Act for International Development) ile ivme kazanmıştır (Amuzegar, 1958, s. 530). Dönemin Dışişleri Bakanı Dean Acheson, bu yasayı bir “güvenlik önlemi” olarak nitelendirmiş; ABD'nin askerî ve ekonomik güvenliğinin diğer halkların ekonomik güvenliğiyle doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamıştır (McGuire, 1952, s. 343). 1954'te Uluslararası İşbirliği İdaresi (International Cooperation Administration – ICA) kurulmuş ve kısa sürede 60 ülkede saha ofisleri açarak 4.000'den fazla personel istihdam etmiştir (Cleveland, 1959, s. 219-221). Bu süreç, ABD'nin dış yardımı yalnızca Sovyetler Birliği ile ideolojik mücadelede değil, küresel ekonomik bütünleşmenin bir aracı olarak da kullandığını göstermektedir.

Bu dönemde dış yardım kurumlarının çoğu ABD Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet göstermiştir. Ancak farklı kuruluşlar arasındaki uyumsuzluklar, dağınık yapının tek bir sisteme dönüştürülmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu çerçevede, 1961'de Başkan John F. Kennedy tarafından kurulan Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), dış yardım politikalarının tek bir çatı altında yürütülmesini sağlamıştır. Aynı yıl kabul edilen Dış Yardım Yasası (Foreign Assistance Act) ile daha önce ayrı ayrı faaliyet gösteren kurumlar birleştirilmiş

ve USAID’in kuruluşu resmileşmiştir (Ingram, 2017). Böylece ABD’nin resmî kalkınma yardımları ilk kez merkezi bir kamu ajansı aracılığıyla yürütölmeye başlanmıştır. USAID, mevcut programları devralmanın ötesinde, yardımların alıcı ölkelerin kalkınma planlarına entegre edildiğı “ölke programlama süreci” (country programming process) gibi yeni yöntemlerle uygulamada köklü dönüşümler başlatmıştır (Lancaster, 2007, s. 72). Bu gelişme, yardımın artık geçici bir dış politika enstrümanı olmanın ötesine geçerek kurumsallaşmış bir hegemonya mekanizmasına dönüşüğünü göstermektedir.

Daha önce de vurgulandığı üzere, ABD dış yardım politikalarının erken dönemdeki temel hedefi, Sovyetler Birliğı’nin küresel etkisini sınırlandırmak ve serbest piyasa ekonomisini dünya genelinde hâkim kılmak olmuştur. Ancak bu politikalar, değışen uluslararası koşullar ve tehdit algılarıyla birlikte dönüşmüştür. 1960’lardan itibaren hız kazanan dekolonizasyon süreci, Üçüncü Dünya’da yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkışı ve küresel kalkınma söyleminin güçlenmesi, Amerikan yardımlarını daha karmaşık ve çok boyutlu hale getirmiştir. Bu dönemde USAID, yalnızca ekonomik kalkınmayı destekleyen bir ajans değil, Soğuk Savaş’ın ideolojik ve jeopolitik hedeflerine hizmet eden stratejik bir araç haline gelmiştir. 1960’ların ikinci yarısında kalkınma yardımları giderek askeri stratejilerle bütünleşmiştir. Bunun en çarpıcı örneğı Vietnam Savaşı’dır. ABD’nin Vietnam’daki yardım programları, sivil kalkınma hedeflerinden uzaklaşarak güvenlik politikalarının doğrudan bir parçası haline gelmiştir. USAID projeleri, askeri operasyonlar ve istihbarat faaliyetleriyle eşgüdüm içinde yürütölmüş, geleneksel kalkınma anlayışının ötesinde askeri hedeflerle uyumlu hale gelmiştir (Spear, 2016, s. 20). Bu yönelimin arkasındaki nedenler yalnızca Vietnam özelinde değil, dönemin küresel siyasi atmosferinde aranmalıdır. Soğuk Savaş’ın sıcak çatışmalarla derinleştiğı bu yıllarda, Asya, Afrika ve Latin Amerika’daki yeni bağımsız devletler ideolojik rekabetin cepheleri haline gelmiş, kalkınma yardımları Batı ve Sovyet blokları arasındaki nüfuz mücadelesinin temel araçlarından biri olmuştur. Vietnam, bu stratejinin en ileri örneğı olarak öne çıkmış ve kalkınma programlarının savaş stratejilerine entegre edilmesini meşrulaştırmıştır.

Vietnam Savaşı sırasında dış yardım, “kalpleri ve zihinleri kazanma” stratejisi doğrultusunda kurgulanmış; tarım, sağlık ve altyapı yatırımlarıyla yerel halkın ABD karşıtlığının azaltılması hedeflenmiştir (Spear, 2016, s. 37). Yardımın güvenlik stratejileriyle iç içe geçmesi, bağımsızlığını zayıflatmış ve sınırlarını belirsizleştirmiştir. Sömürge sonrası dönemdeki güç boşlukları ve çatışma sahaları, kalkınma yardımını giderek bir dış politika ve güvenlik aracına dönüştürmüştür. Bu süreçte USAID, teknik yardım sağlayan bir kurum olmaktan çıkarak ABD’nin küresel stratejisinin operasyonel aracı haline gelmiştir. Kuruluştta piyasa ekonomilerini destekleyip Amerikan mallarına yeni pazarlar açmayı hedefleyen USAID, kısa sürede ideolojik mücadelelere entegre edilmiştir. Ajans, Sovyet etkisi altındaki ölkeler dışındaki bölgelerde ekonomik kalkınmayı teşvik ederek bu ölkelerin Batı bloğunda kalmasını sağlamaya çalışmıştır. Ancak Vietnam’daki başarısızlık, kalkınma yardımlarının askeri hedeflerle bu kadar iç içe geçmesinin yapısal sorunlarını ortaya koymuştur (Latham, 2006, s. 32).

Vietnam deneyimi, USAID’in tarafsız bir kalkınma aktöründen ziyade savaşın bir parçası gibi hareket ettiğini göstermiştir. Kırsal kalkınma projeleri, yeniden yerleştirme politikaları ve karşı isyan programlarıyla toplumsal yapıya müdahale edilmiş, ancak bu çabalar halk desteğini kazanmakta yetersiz kalmış, hatta direnişini artırmıştır (Connable, 2013). Bu süreç, USAID’in yaklaşımında köklü bir değışime yol açmıştır. 1970’lerde ajans, uzun vadeli kapasite inşasından uzaklaşıp yoksul bölgelerde acil temel ihtiyaçların karşılanmasına odaklanan bir modele yönelmiştir (Thorbecke, 2000, s. 32). Vietnam’daki başarısızlık, sadece yerel bir yenilgi değil, küresel kalkınma anlayışında da dönüşümün tetikleyicisi olmuştur. Yoksulluğun radikalizmi besleyeceği ve komünist hareketleri güçlendireceğı varsayımı, temel ihtiyaçlara dayalı bu modelin benimsenmesinde belirleyici olmuştur. Ayrıca, Sovyet kalkınma modelinin cazibesinin artabileceğı endişesi, ABD’nin yardım politikalarında daha kapsayıcı bir yaklaşımı teşvik etmiştir.

USAID’in bu dönemdeki kalkınma yaklaşımı, ajansın operasyonel pratiklerine doğrudan yansımış; büyük ölçekli altyapı projeleri yerine, yerel düzeyde uygulanabilir, düşük maliyetli ama yüksek etki yaratan projeler ön plana çıkmıştır (Sartorius & Ruttan, 1988). Anne sağlığı, kırsal su temini, temel eğitim ve küçük çiftçilere yönelik destek programları gibi müdahalelerle sosyal kalkınma merkezî bir hedef hâline gelmiştir. Vietnam deneyiminin yarattığı meşruiyet krizinin ardından ABD, küresel hegemonyasını sürdürmenin maliyetlerini azaltmak ve uluslararası alandaki desteğini güçlendirmek amacıyla, temel ihtiyaçlara odaklanan daha düşük maliyetli bir dış yardım anlayışına yönelmiştir.

1980’lerdeki neoliberal dönüşüm, kamu müdahalesini azaltıp özel sektör öncülüğünde piyasa odaklı reformları teşvik ederek USAID’in temel ihtiyaçlar yaklaşımında kırılmaya yol açmıştır. Ronald Reagan döneminde ajans, temel ihtiyaçlara dayalı kalkınma anlayışını geri plana iterek neoliberal ekonomi politikalarının uygulayıcısı hâline gelmiştir (Ruth, 2025). Yardım stratejileri, özelleştirme, ticaretin serbestleştirilmesi, yabancı yatırımların teşviki ve teknoloji transferi üzerine kurulmuş; bu yaklaşım USAID belgelerinde “Dört Sütun” (Four Pillars) olarak adlandırılmıştır (Robson, 2025). Bu dönemde kalkınma yardımları, yalnızca yoksulluğun azaltılması değil, uzun vadeli ekonomik ve siyasi reformların aracı olarak da kullanılmış; USAID, IMF ve Dünya Bankası’nın yürüttüğü yapısal uyum programlarının doğrudan uygulayıcısı haline gelmiştir. Bu dönemde ABD, küresel hegemonyasını sürdürmenin maliyetlerini düşürmek için serbest piyasa mekanizmalarını devreye sokarak, düzenin yükünü kısmen piyasa aktörlerine devretmeyi amaçlamıştır. Yardım, teknik destek sağlamanın ötesine geçerek kamu sektörünün küçültülmesi, özelleştirme, sosyal harcamaların azaltılması ve dış ticaretin serbestleştirilmesi gibi ekonomik reformların ön koşulu haline getirilmiştir (Van Bilzen, 2015, s. 424). Özellikle borç krizleriyle karşı karşıya kalan gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımlar, bu reformların kabul edilmesi şartına bağlanmış; kamu harcamalarının kısıtlanması ve sosyal hizmetlerin ticarileştirilmesi, kalkınma yardımının temel koşulları arasında yer almıştır.

Reagan döneminde kalkınma yardımı, güvenlik stratejileriyle yeniden bütünleşmiş ve anti-komünist rejimlerin desteklenmesi için doğrudan bir araç haline gelmiştir (Spear, 2016, s. 20). Böylece dış yardım, yalnızca neoliberal piyasa reformlarını teşvik etmekle sınırlı kalmayıp ABD’nin askerî ve jeopolitik hedeflerini de desteklemiştir. Reagan, 1985’teki konuşmasında yardımların sadece dost ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamadığını, aynı zamanda Amerikan çıkarlarına hizmet ettiğini vurgulamıştır (Reagan, 1985). Bu yaklaşım, ABD dış yardımının tarihsel sürekliliğini ortaya koymaktadır. 1950’de Dışişleri Bakanı Dean Acheson’un, Amerikan güvenliğinin diğer halkların ekonomik güvenliğine bağlı olduğunu belirtmesi, dış yardımın daha İkinci Dünya Savaşı sonrasında ulusal güvenlik politikasının bir parçası olarak görüldüğünü göstermektedir. Böylece yardım, yoksulluğun azaltılmasının ötesinde, dış politika ve güvenlik hedefleri doğrultusunda kurgulanan çok boyutlu bir araç haline gelmiş; dönemsel farklılıklara rağmen Soğuk Savaş boyunca ABD dış politikasının stratejik bir bileşeni olarak önemini korumuştur.

#### **4. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Yardımları: Dönüşüm ve Tasfiye**

Soğuk Savaş’ın 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla sona ermesi, yalnızca iki kutuplu uluslararası sistemin çöküşünü değil, aynı zamanda ABD dış yardım sisteminin temel meşruiyet zemininde köklü bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte Amerikan dış yardımı, artık sadece bir jeopolitik dengeleme aracı olmaktan çıkmış; Soğuk Savaş sonrası küresel ekonomi ve siyasetin yeniden düzenlenmesinde yeni rol ve görevler üstlenmeye başlamıştır. Bu bağlamda USAID, 1990’lar boyunca yeniden yapılandırılarak piyasa reformlarını, demokratik kurumların inşasını ve neoliberal yönetim ilkelerinin küresel ölçekte yayılmasını hedefleyen bir dış politika aracına dönüşmüştür (Lancaster, 2007, s. 49).

Bu dönemde USAID’in sağladığı yardımlar “bütüncül yardım paketleri” (integrated packages of assistance) şeklinde yapılandırılmış ve yardımı alacak ülkelerin yalnızca ekonomik değil, siyasi ve yönetim alanlarında da kapsamlı reformlar gerçekleştirmesi koşul haline getirilmiştir (Ursu, 2022). Seçim sistemlerinin güçlendirilmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi gibi alanlarda reformların hayata geçirilmesi, yardımın sürdürülmesinde belirleyici unsurlar olarak öne çıkmıştır (Carothers, 1999, s. 164). Bu bağlamda USAID, artık yalnızca ekonomik kalkınma göstergelerinin iyileştirilmesini değil, aynı zamanda alıcı ülkelerin siyasi rejimlerinin dönüştürülmesini de temel hedefleri arasına almıştır. Böylece yardım, bir kalkınma aracı olmanın ötesinde, Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel düzenin yeniden inşasında stratejik bir araç olarak işlevini sürdürmüştür. USAID’in Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle eski Sovyet ülkelerinde yürüttüğü faaliyetler, kuruluşun ideolojik misyonunu açık biçimde yansıtmaktadır. Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya’daki yeni bağımsız devletlerde kurumsal kapasitenin yeniden inşası amacıyla harekete geçen USAID, kurumsal altyapının güçlendirilmesinden kamu maliyesi yönetimine, özelleştirme uygulamalarından teknik danışmanlığa kadar geniş bir yelpazede destek sunmuştur (Wedel, 2001, s. 47). Bu doğrultuda USAID, sosyal kalkınma hedeflerinden uzaklaşarak, IMF ve Dünya Bankası ile uyumlu bir şekilde yürütülen yapısal uyum politikalarını benimsemiş; özelleştirme, serbest ticaret, finansal deregülasyon ve kamu harcamalarının kısıtlanması gibi uygulamaları yardımın ön koşulu haline getirmiştir. Böylece, 1970’lerde “yoksulun temel ihtiyaçları” olarak öncelik verilen alanlar, 1990’lara gelindiğinde mali sürdürülebilirlik gerekçesiyle geri plana itilen ve göz ardı edilebilecek harcama kalemleri olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, yalnızca teknik değil, aynı zamanda etik bir sorgulamayı da beraberinde getirmektedir. USAID’in piyasa odaklı kalkınma yaklaşımı ile temel ihtiyaçlara yönelik yardım anlayışı arasındaki gerilim, dış yardımın amaç ve araçlarının ne derece esnek ve ideolojik olarak yönlendirilebilir olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, yoksulluğun azaltılmasını hedefleyen bir kurumun, yoksul kesimlerin en temel gereksinimleri olan sağlık ve eğitim harcamalarının kısıtlanmasını yardımın ön koşulu haline getirmesi, kalkınma etiği ve sosyal adalet ilkeleriyle ciddi bir çelişki teşkil etmektedir.

11 Eylül 2001 saldırıları, Amerika Birleşik Devletleri’nin dış yardım politikalarında bir kez daha köklü bir paradigma değişimini beraberinde getirmiştir. Başkan George W. Bush’un dış politika stratejisi, “Teröre Karşı Küresel Savaş” (*Global War on Terror*) anlayışı çerçevesinde şekillenmiş; bu yeni güvenlik vizyonunda kalkınma yardımı yalnızca ekonomik hedeflerle sınırlı kalmayarak, aynı zamanda ulusal ve küresel güvenliğin temel araçlarından biri olarak yeniden tanımlanmıştır (Arezki vd., 2025). Bu dönüşüm, Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri’ne açık biçimde yansımıştır. Özellikle 2002 ve 2006 tarihli belgelerde kalkınma, savunma ve diplomasiyle birlikte üç temel sütundan biri olarak konumlandırılmış; kalkınma yardımı ise radikalizmin önlenmesi, devlet kapasitesinin güçlendirilmesi ve istikrarsız bölgelerde Amerikan nüfuzunun artırılması gibi güvenlik odaklı hedeflerle iç içe geçirilmiştir (The White House, 2002; The White House, 2006).

Bu süreçte USAID, ulusal güvenlik bürokrasisine giderek daha fazla entegre olmuş, sivil kalkınma uzmanları ile askeri birimler arasındaki sınırlar bir kez daha bulanıklaşmıştır. USAID ile ABD Savunma arasında geliştirilen operasyonel iş birlikleri, özellikle Afganistan, Irak ve Pakistan gibi çatışma sonrası yeniden inşa süreçlerinde dikkat çekmiş; kalkınma yardımı bu coğrafyalarda askeri stratejilerle eşgüdümlü biçimde yürütülmüştür (Patrick ve Brown, 2007). Bu dönemde yardım faaliyetleri, kurumsal düzeyde askeri yapılarla bütünleşmiş; sahada görev yapan kalkınma personeli giderek daha fazla güvenlik aktörleriyle doğrudan çalışır hâle gelmiştir. Nitekim birçok USAID misyon şefi, ABD büyükelçilikleri ve askeri komutanlıklarla koordinasyon içinde faaliyet göstermiş; kalkınma uzmanları, yeniden inşa operasyonlarının vazgeçilmez bir bileşeni haline gelmiştir. (Spear, 2016, s. 22). Ancak bu dönüşüm, Amerikan dış yardım tarihinde eşi görülmemiş bir kopuştan ziyade, önceki dönemlerle anlamlı benzerlikler taşıyan yapısal bir sürekliliği yansıtmaktadır. Bu çalışmada daha önce de tartışıldığı üzere, Vietnam Savaşı sırasında USAID’in



kalkınma faaliyetleri askeri hedeflerle bütünleşmiş; yardım çalışanları, çoğunlukla sivil uzmanlardan çok güvenlik stratejisinin birer uygulayıcısı olarak konumlandırılmıştır. Benzer şekilde, 11 Eylül sonrasında da USAID, Irak ve Afganistan gibi çatışma bölgelerinde askeri birliklerle koordinasyon içinde çalışmış; kalkınma projeleri doğrudan güvenlik politikalarının bir aracı haline getirilmiştir (Kim, 2025). Dolayısıyla, George W. Bush döneminin dış yardım yaklaşımı yalnızca dönemin yeni güvenlik tehditlerine verilen bir yanıt değil, aynı zamanda ABD dış yardım tarihinde dönemsel olarak ortaya çıkan askerileşme eğilimlerinin güncellenmiş bir örneği olarak değerlendirilebilir.

Barack Obama’nın 2009–2017 yılları arasındaki başkanlık dönemi, Amerikan dış yardım politikalarında hem sürekliliği koruyan bir çizgiyi hem de belirli alanlarda yeni yönelimleri içeren bir dönüşüm sürecini beraberinde getirmiştir. George W. Bush döneminde başlatılan bazı yardım girişimleri korunmuş; ancak bu girişimler, tek taraflı müdahaleciliğin yol açtığı olumsuz uluslararası imajı onarmaya yönelik, çok taraflılığa dayalı daha diplomatik bir çerçevede yeniden yapılandırılmıştır. Obama yönetimi, özellikle Çin’in Kuşak ve Yol İnisiyatifi aracılığıyla artan küresel etkisine karşılık olarak, ABD dış yardım politikasını yeniden konumlandırmıştır. Bu doğrultuda dış yardım, yalnızca kalkınmayı destekleyen bir araç olarak değil, aynı zamanda büyük güç rekabetinde stratejik bir enstrüman olarak ele alınmıştır (Li, 2016). Bu bağlamda dış yardım, ABD’nin yükselen güçlerle küresel rekabetinde pozisyonunu koruyabilmesi açısından önemli bir işlev üstlenmiştir. 2013 yılında Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi hamlesine karşılık olarak, ABD Trans-Pasifik Ortaklığı (*Trans-Pacific Partnership*) gibi çok taraflı işbirlikleriyle Asya-Pasifik bölgesinde alternatif kalkınma ve ticaret ağları oluşturmayı hedeflemiştir (Meltzer, 2011). Obama döneminde dış yardım, Çin gibi yükselen güçlerin etkinliğini artırdığı ve Kuşak ve Yol Girişimi gibi küresel yardım inisiyatifleriyle yeni etki alanları inşa ettiği bir dönemde, ABD’nin küresel hegemonya stratejisinin vazgeçilmez bir parçası olma rolünü sürdürmüştür.

## 5. Dış Yardımlarda “Trump Etkisi”: USAID’in Kapatılması

"Donald J. Trump’ın 2016’daki başkanlık kampanyasında dış yardıma yönelik dile getirdiği eleştiriler, başkanlık döneminde benimsediği dış yardım politikalarına ilişkin önemli ipuçları sunmuştur. Trump seçim sürecinde dış yardımı hem ekonomik anlamda savurgan hem de stratejik olarak işlevsiz bulduğunu ifade etmiş; “Afganistan’da okul yapıyoruz, sonra patlatıyorlar, tekrar başa dönüyoruz; ama New Orleans ya da Alabama’da okul yapamıyoruz” sözleriyle önceliğin iç yatırımlara verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Fleisher, 2025). “Yardımlar, bizden nefret eden ülkelere gitmemeli” açıklamasıyla ise dış yardımı yalnızca ABD’ye dost ülkelerle sınırlama niyetini açıkça ortaya koymuştur (Quinn, 2016). Bu söylemler, Trump yönetiminin “Önce Amerika” (*America First*) doktrini temelinde şekillenen dış yardım yaklaşımının zeminini oluşturmuştur.

İlk döneminde Trump yönetimi, Dışişleri Bakanlığı ve USAID bütçelerinde yaklaşık %30 oranında kesintiler önermiştir (Mohammed, 2017). Bu öneriler gelişmekte olan ülkelere çevre programlarında %71, eğitim desteklerinde %50, tarıma destek programlarında %41 ve insani yardımlarda %45, yatırım ve ticarete desteklerde %16 oranında azalmayı içermektedir (Epstein vd., 2018). Ancak Kongre’nin her iki kanadı, başkanlığın 2018–2021 yılları arasında sunduğu bütçeleri revize edip artırarak kabul etmiş ve böylece önerilen kesintilere karşı direnç göstermiştir. Bu süreç, yürütme ile yasama organı arasındaki dış yardım konusundaki temel görüş ayrılığını açıkça ortaya koymuştur. Trump yönetimi yalnızca bütçesel kesintilerle değil, aynı zamanda dış yardımın kurumlarında da revizyon yapmaya çalışmıştır. Ekonomik Destek ve Kalkınma Fonu (*Economic Support and Development Fund*) ile dört farklı dış yardım fonunun birleştirilmesi; Uluslararası İnsani Yardım Fonu (*International Humanitarian Assistance Fund*) adı altında insani yardım fonlarının tek çatıda toplanması önerilmiş, ancak bu yapısal reform girişimleri de Kongre tarafından reddedilmiştir (Morgenstern, 2021). Trump, 2018 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmada, “yalnızca bize saygı duyan ve dost olan ülkelere yardım edeceğiz”

ifadesiyle, yardımın artık koşullu hale getirildiğini açıkça belirtmiştir (Trump, 2018a). Aynı yıl Kongre’ye hitabında da yardımların sadece “Amerika’nın dostlarına” gitmesi gerektiğini yinelemiştir (Trump, 2018b).

Bu dönemde dış yardımın tamamen ortadan kaldırılması değil, belirli alanlarda yeniden yapılandırılması söz konusu olmuştur. Bu kapsamda en dikkat çekici düzenleme, 2018’de kabul edilen “Kalkınmaya Yönelik Yatırımların Daha Etkin Kullanımı Yasası” (*Better Utilization of Investments Leading to Development Act*) olmuştur (Ingram, 2018). Bu yasa kapsamında Amerika’nın özel sektör odaklı kalkınma finansmanı kurumu olan Yurtdışı Özel Yatırım Kurumu (Overseas Private Investment Corporation) kapatılmış; yerine özel sektör kaynaklarını kalkınma hedeflerine yönlendirme amacıyla Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu (*U.S. International Development Finance Corporation*) kurulmuştur (Brown & Akhtar, 2022). Bu model, kamu merkezli yardım anlayışından farklı olarak piyasa temelli bir yaklaşımı yansıtmış; aynı zamanda Amerikan sermayesinin gelişmekte olan ülkelere stratejik biçimde yönlendirilmesini hedeflemiştir. Kalkınmaya Yönelik Yatırımların Daha Etkin Kullanımı Yasası, Trump yönetiminin dış yardım alanındaki en kalıcı ve kurumsal adımlarından biri olarak değerlendirilmiş; bu düzenleme, Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi’ne karşı, ABD’nin kendi önceliklerini yansıtan alternatif kalkınma araçları geliştirmesine imkân tanımıştır (Runde, 2021).

Dış yardımın jeopolitik rekabet bağlamında yeniden tanımlanması, Trump’ın ilk döneminin en belirgin özelliklerinden biri olmuştur. ABD, Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi hamlesine karşılık olarak “Afrika’da Refah” (*Prosper Africa*), “Özgür ve Açık Hint-Pasifik” (*Free and Open Indo-Pacific*) ve “Amerika Kıtalarında Büyüme” (*Growth in the Americas*) gibi inisiyatiflerle Çin’in küresel nüfuzunu sınırlandırmayı ve kendi stratejik ortaklıklarını güçlendirmeyi hedeflemiştir (Mateo, 2024). Bu bağlamda yardım, büyük güçler arasındaki rekabette çok daha belirgin ve etkili bir dış politika aracı haline gelmiştir. Bu stratejik dönüşümün bir parçası olarak, Rusya’nın Doğu Avrupa ve Orta Asya’daki otoriter etkisini sınırlama amacı taşıdığı iddiasıyla “Kremlin’in Zararlı Etkileriyle Mücadele Fonu” (*Countering Malign Kremlin Influence*) 2018 yılında USAID tarafından hayata geçirilmiştir (Green, 2019). Benzer biçimde, Trump yönetiminin ilk döneminde Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında yürüttüğü altyapı projeleri ve finansal bağımlılık stratejilerine karşılık olarak “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Zararlı Etkileriyle Mücadele Fonu” (*Countering the People’s Republic of China Malign Influence Fund*) adıyla yeni bir USAID fonu tasarlanmış; bu fon kapsamında yürütülmesinin planlanan faaliyetler, Biden yönetimi döneminde yasal bir çerçeveye kavuşturulmuştur (Singman, 2022).

Trump’ın ardından göreve gelen Joe Biden yönetimi, dış yardım politikasında çok taraflılık ve kurumsallık vurgusuyla başlangıçta farklı bir yönelim izlenimi verse de, uygulamada jeopolitik rekabete öncelik veren yaklaşımın büyük ölçüde sürdüğü görülmektedir (Hill, 2024). Bu sürekliliğin en belirgin örneklerinden biri, Trump döneminde temelleri atılan ve Biden yönetimi sırasında yürürlüğe giren “Kremlin’in Zararlı Etkileriyle Mücadele Fonu” ile “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Zararlı Etkileriyle Mücadele Fonu”dur. Trump döneminde ortaya çıkan her iki fon da Biden döneminde yasal dayanaklara kavuşturulmuş, bütçelendirilmiş ve işler hale getirilmiştir (USAID, 2023). Rusya’ya yönelik fonun kapsamı, özellikle 2022’deki Ukrayna işgali sonrasında genişletilirken; Çin’e karşı oluşturulan fon ise, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla kurulan ekonomik etkiyi sınırlamak amacıyla USAID çatısı altında devreye sokulmuştur.

Bu gelişmelerin ışığında, Trump’ın ilk başkanlık döneminde dış yardım politikasının bütçe kesintileri ve kurumsal yeniden yapılandırma çabalarıyla şekillendiği, büyük güçler arasındaki rekabette stratejik bir araç olarak yeniden konumlandırıldığı ve özel sektör odaklı kalkınma finansmanı modellerine öncelik verildiği görülmektedir. Ancak bu politikaların hayata geçirilmesi çoğu zaman Kongre’nin direnci ve bürokratik engeller nedeniyle sınırlı kalmıştır. Ayrıca, yardım karşıtı söylem pratikte tutarlı ve bütüncül bir politikaya dönüşmemiştir. Trump, bir yandan dış yardımı kaynak israfı olarak tanımlarken, diğer yandan jeopolitik rakiplere karşı stratejik yardım

programları geliştirmiştir. Bu çelişkili tutum, Trump yönetiminin dış yardımı, ABD’nin ulusal çıkarlarını ve küresel rolünü yeniden tanımlama sürecinde stratejik ve esnek bir araç olarak kullanma çabasını yansıtmaktadır. Ancak Trump’ın 2025 yılında ikinci kez göreve gelmesiyle birlikte, Cumhuriyetçilerin Kongre’de artan etkisiyle ABD dış yardım politikalarında sarsıcı gelişmeler yaşanmıştır. Yönetim, göreve başlar başlamaz dış yardımları 90 günlüğüne dondurmış, USAID’in tüm faaliyetlerini askıya almış ve kurumun internet sitesine erişimi engellemiştir (The White House, 2025). Ardından, 1961 yılında kurulan USAID’in ani şekilde tasfiye edilmesi yalnızca kurumsal bir yeniden yapılanma değil, aynı zamanda küresel yardım mimarisine yönelik açık bir siyasi meydan okuma olarak değerlendirilmiştir (Omer, 2025; Patrick, 2025).

Trump’ın, USAID’in “radikal çılgınlar” tarafından yönetildiği, Amerikan çıkarlarına aykırı faaliyetlerde bulunduğu ve Demokrat Parti’nin uluslararası alandaki bir uzantısı olduğu yönündeki iddiaları (Epstein, 2025), bu kararı iç siyasi tartışmalar zeminine taşımıştır. Ajansın özellikle LGBTI hakları ve kürtaj hizmetleri gibi alanlarda yürüttüğü proje ve programlar, muhafazakâr çevreler tarafından sert eleştirilere maruz kalmış; USAID “aile yapısını bozan” ve “sapkınlıkları teşvik eden” bir yapı olduğu suçlamasıyla hedef gösterilmiştir (Seddon, 2025). Öte yandan, Trump tarafından kurulan Hükümet Verimliliği Departmanı’nın (*Department of Government Efficiency*) başkanlığını yürüten Elon Musk, yaptığı açıklamalarda USAID’i bir “suç örgütü” olarak tanımlamış; ajansın, CIA’in yasa dışı operasyonlarında bir araç olarak kullanıldığını iddia etmiştir (Reuters, 2025).

Ajansın kapatılması yalnızca iç politikada değil, uluslararası kalkınma çevrelerinde de şok etkisi yaratmıştır. USAID’in sağladığı fonların aniden kesilmesiyle Sahra Altı Afrika ve Güneydoğu Asya’daki sağlık, eğitim, tarım ve afet müdahale programları durdurulmuş; kadın sağlığı, çocuk beslenmesi ve sağlık projelerinde çalışmalarında ciddi aksaklıklar yaşanmıştır (Harter, 2025). Birleşmiş Milletler Kadın Birimi’nin (*UN Women*) USAID’in kapatılmasının ardından yayımladığı rapora göre, yardım kesintileri nedeniyle yoksul ülkelerde faaliyet gösteren yüzlerce kadın örgütü faaliyetlerini durdurmak veya azaltmak zorunda kalmış; özellikle şiddetle mücadele, sağlık, eğitim ve cinsiyet eşitliği alanlarında devam eden yardım projeleri zarar görmüştür (UN Women, 2025). Ayrıca, iş insanı Bill Gates, USAID’in kapatılması kararının yoksul ülkelerde binlerce çocuğun yaşamını riske atacağını belirterek Trump yönetimi ve Elon Musk’ı doğrudan sorumlu tutmuştur (Pilling, 2025).

ABD’nin, dünyanın en büyük resmi kalkınma ajansı olan USAID’i tasfiye etmesi, yalnızca Amerikan dış politikasına değil, aynı zamanda küresel kalkınma yardımı mimarisinin geleceğine ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. USAID’in kapatılması, birçok akademisyen ve siyasetçi tarafından da İkinci Dünya Savaşı sonrası inşa edilen küresel kalkınma yardımı sisteminin sonu olarak yorumlanmıştır. Örneğin Usman (2025), USAID meselesinin yalnızca bir kurumun kapatılmasıyla sınırlı kalmayıp; BM ajanslarına yapılan katkıların askıya alınması gibi paralel gelişmelerle birlikte, küresel yardım sisteminin kurumsal altyapısının çöküşüne işaret ettiğini iddia etmektedir. Benzer biçimde, Hidalgo (2025) USAID’in kapatılmasını “uluslararası yardım sisteminin kalbindeki ana arterin kesilmesi” olarak tanımlarken, bu kararın ABD’nin küresel imajını da derinden sarstığını vurgulamıştır. Demokrat Senatör Tim Kaine, USAID’in kapatılması ve dış yardım bütçesindeki kesintilere ilişkin yaptığı açıklamada, ABD’nin yardım alanından ani geri çekilişinin doğurduğu boşluğu Çin, Rusya ve İran gibi aktörlerin hızla doldurmaya başladığını belirterek bu durumun küresel istikrarsızlığı artırabileceği uyarısında bulunmuştur (Macdonald, 2025). Harvard Üniversitesi İnsani Yardım İnisiyatifi Direktörü Dr. Michael Van Rooyen (2025), USAID’in insani yardım faaliyetlerine yönelik fonlarının ortadan kaldırılmasının yalnızca maddi destek anlamında bir kayıp değil; aynı zamanda insani yardım sisteminin, kurumsal hafızanın ve küresel acil durumlara yanıt verebilme kapasitesinin de kaybı anlamına geldiğini ifade etmiştir.

Benzer biçimde, USAID’in kapatılmasına ilişkin akademik çalışmalar ve düşünce kuruluşlarının raporları, bu gelişmeyi küresel yardım mimarisinde bir dönüm noktası olarak tanımlamaktadır. Kalkınma alanında çalışmalar yapan düşünce kuruluşu Center for Global Development tarafından yayımlanan bir rapor, USAID’in kapatılmasının küresel yardım mimarisinde yarattığı etkileri ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Rapora göre, USAID’in kapatılmasıyla birlikte küresel sağlık programlarında ciddi bir çöküş yaşanmış, özellikle HIV/AIDS ile mücadelede odaklanan programlar ağır darbe almıştır (Center for Global Development, 2025). Ağustos 2025 itibarıyla USAID’in yaklaşık 6.200 projesinin %86’sı sonlandırılmış, sağlık alanındaki projelerde bu oran %77’ye ulaşmıştır. Bu durum, küresel HIV/AIDS tedavi ve önleme programlarını derinden etkilemiş; yalnızca “ABD Başkanlığı AIDS ile Mücadele Acil Planı” (PEPFAR) kapsamında 2,3 milyon kişinin tedavi hizmetlerinin risk altına girmesine neden olmuştur. Raporda ayrıca, HIV önleyici ilaçların üçte birinden fazlasının iptal edilen projeler kapsamında olduğu, bunun da yeni HIV enfeksiyonlarının artmasına yol açabileceği vurgulanmaktadır. Bu kesintiler yalnızca hizmetlerin durmasıyla sınırlı kalmayıp, USAID’in küresel sağlık alanında kurduğu veri ve denetim mekanizmalarının da zayıflamasına neden olmuş, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini ciddi şekilde sarsmıştır.

Brookings Institution tarafından yayınlanan bir diğer çalışma ise, USAID’in kapatılmasının uluslararası güç dengeleri ve küresel yardım mimarisi üzerindeki stratejik etkilerini ön plana çıkarmaktadır. Çalışmada, USAID’in ani şekilde tasfiye edilmesiyle ortaya çıkan boşluğun, yalnızca insani yardım ve kalkınma projelerinin durmasına değil, aynı zamanda jeopolitik rekabetin yeni bir boyut kazanmasına yol açtığı belirtilmektedir (Brookings, 2025). Özellikle Çin ve Rusya gibi aktörlerin bu boşluğu hızla doldurmaya başladıkları vurgulanmakta, Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla altyapı yatırımlarını artırdığı, Rusya’nın ise özellikle enerji ve güvenlik odaklı projelerle etkisini genişlettiği ifade edilmektedir. Bu gelişmeler, çok taraflı yardım sisteminin zayıflamasıyla birlikte, kalkınma yardımlarının giderek jeopolitik çıkarların bir aracı haline geldiğini göstermektedir. Buna göre, ABD’nin küresel yardım liderliğinden çekilmesi, Çin ve Rusya gibi aktörlerin nüfuz alanlarını genişletmelerine olanak tanımış, bu da uluslararası güç dengelerinde ABD hegemonyasının zayıflaması ve çok kutuplu bir kalkınma düzeninin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bu yeni dönemde küresel yardım sisteminin normatif değerlerden uzaklaşarak daha parçalı, rekabetçi ve ulusal çıkar temelli bir yapıya doğru evrildiği belirtilmektedir.

Avrupa birliği’ne bağlı olan Avrupa eğitim Vakfı tarafından yayımlanan rapor ise, USAID’in kapatılmasının özellikle eğitim sektörü üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Raporda, USAID’in kapatılmasının yalnızca sağlık ve insani yardım alanlarında değil, aynı zamanda küresel eğitim programlarının sürdürülebilirliği açısından da ciddi riskler yarattığı vurgulanmaktadır (European Training Foundation, 2025). USAID’in yıllardır yürüttüğü okullaşma oranlarını artırma, öğretmen eğitimi, kız çocuklarının eğitime erişimi ve dijital okuryazarlık projelerinin aniden durdurulması, özellikle düşük gelirli ve kırılgan ülkelerde büyük boşluklar oluşturmuştur. Ayrıca, USAID’in eğitim alanında sağladığı fonların kesilmesi, birçok ülkenin ulusal eğitim reformlarının finansmanında dış kaynağa bağımlı olduğu gerçeğini ortaya çıkarmış ve bu ülkelerdeki reform süreçlerinin durma noktasına gelmesine neden olmuştur. Raporda, özellikle Afrika ve Güney Asya’daki ülkelerde eğitim eşitsizliklerinin derinleştiği, öğretmen maaşlarının ödenememesi ve okul altyapı projelerinin yarım kalması gibi durumların ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, USAID’in teknik uzmanlık ve veri toplama kapasitesinin kaybı, uluslararası eğitim politikalarının tasarımı ve izlenmesi açısından ciddi bir boşluk yaratmıştır. Rapor, bu gelişmelerin uzun vadede küresel insan sermayesi gelişimini olumsuz etkileyeceği ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin eğitim boyutunda büyük gerilemelere yol açabileceği uyarısında bulunmaktadır.

Tüm bu örnekler, Trump yönetiminin USAID’i kapatma kararının “bildiğimiz küresel kalkınma yardım sisteminin” sona erdiğine dair güçlü bir uzlaşa yarattığını göstermektedir. Ancak “yardımın sonu” nitelendirmesi ABD Dışışleri Bakanı Marco Rubio’nun 2025 yılının Mayıs ayında Kongre önünde yaptığı açıklamalar dikkate alındığında, erken ve eksik bir çıkarım olarak değerlendirilebilir. Rubio (2025) ABD’nin dış yardımdan çekilmediğini; aksine, bu yardımların bölgesel bürolar ve büyükelçilikler aracılığıyla yerelden merkeze doğru yönlendirilen, daha etkin ve yerele özgü bir yaklaşımla yeniden yapılandırıldığını belirtmiştir. Rubio, bu doğrultuda Dışışleri Bakanlığı bünyesinde dış yardım sisteminin yeniden yapılandırıldığını ve karar alma süreçlerinin hızlandığını belirtmiş; ayrıca ABD’nin hâlâ OECD ülkeleri ve Çin’in toplamından daha fazla insani yardım sağladığını, Çin’in ise yardım yerine borç tuzakları sunduğunu vurgulamıştır (Rubio, 2025). Rubio’nun açıklamaları dikkate alındığında, ABD dış yardım politikasının Çin gibi yükselen güçlerin artan küresel etkisine karşı stratejik bir araç olarak yeniden konumlandırıldığı söylenebilir. Dolayısıyla, USAID’in kapatılması, yardım faaliyetlerinin sona erdiği değil; bu faaliyetlerin Dışışleri Bakanlığı çatısı altında daha etkili ve hedef odaklı bir biçimde sürdürüldüğü bir yeniden yapılanmaya işaret etmektedir.

## 6. Sonuç

İkinci Dünya Savaşı’ndan günümüze ABD dış yardım politikaları, değişen küresel dengelere, yeni tehdit algılarına ve iç politik dinamiklere bağlı olarak evrim geçirmiştir. Önümüzdeki dönemde de, bu politikaların hem ulusal çıkarlar hem de küresel sorumluluklar arasındaki dengeyi nasıl kuracağı, dünya siyasetinin önemli belirleyicilerinden biri olmaya devam edecektir. Çalışmamızda gösterildiği üzere, ABD dış yardımı, Soğuk Savaş’tan itibaren ülkenin dış politika çıkarları doğrultusunda sürekli yeniden yapılandırılmıştır. USAID, yalnızca yardım uygulayıcısı bir kuruluş değil, aynı zamanda ABD’nin küresel düzeydeki hegemonik gücünü pekiştiren stratejik araçlardan biri olmuştur. Bu süreçte ABD’nin dış yardım söylem ve uygulamaları, değişen siyasi ve ekonomik koşullara uyum sağlayabilen, fakat aynı zamanda çelişkili bir yapı sergilemiştir.

Soğuk Savaş’ın ilk yıllarında dış yardımın temel işlevi, savaş sonrası yıkıma uğramış Batı Avrupa’yı yeniden inşa ederek Sovyet etkisini sınırlamak olarak belirlenmiştir. 1948’de uygulamaya konulan Marshall Planı, dış yardımların yalnızca insani ya da ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik hedefler doğrultusunda kullanılacağını göstermiştir. Bu yaklaşım, Truman Doktrini ile Küresel Güney ülkelerine yayılmış ve çalışmamızda değinilen diğer yardım inisiyatifleriyle desteklenmiştir. Yardım, Soğuk Savaş mücadelesi içinde “kalkınma” adı altında komünizme karşı bir savunma hattı işlevi görmüştür. 1961 yılında kurulan USAID, bu stratejik yardım anlayışını kurumsallaştırmıştır. Başkan John F. Kennedy’nin ajansı oluşturma amacı yalnızca kalkınmayı desteklemek değil, Amerikan değerlerini geliştirmekte olan ülkelere aktarmak olarak belirlenmiştir. Ancak bu idealist söylem kısa sürede yerini güvenlik odaklı pratiklere bırakmış; özellikle Vietnam Savaşı sırasında dış yardım doğrudan askeri stratejilerin bir bileşeni haline gelmiştir.

Vietnam Savaşı sonrasında USAID tarafından benimsenen “temel ihtiyaçlar” yaklaşımı 1980’li yıllarda neoliberalizmin yükselişiyle terk edilerek, USAID’in yardım uygulamaları neoliberal kalkınma yaklaşımlarıyla uyumlu hale gelmiştir. Bu dönüşüm yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kurumsal bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Yardımlar, temel ihtiyaçların karşılanması yerine, yardım alan ülkelere kamu harcamalarının kısıtlanması, özelleştirme ve serbest piyasa mekanizmalarının tesisi gibi koşullara bağlanmıştır. Bu yaklaşımın en çarpıcı örnekleri Latin Amerika ve Sahra Altı Afrika’da görülmüş; neoliberal reçeteler yardımın ön koşulu haline gelmiştir. Bir başka ifadeyle, ABD dış yardım politikaları ve USAID’in kurumsal yönelimi, tarihsel olarak değişen dış politika öncelikleri doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Vietnam Savaşı döneminde yardım doğrudan savaşın bir parçası haline gelirken, 1980’lerde neoliberal reformların aracı olmuş, Soğuk Savaş sonrası ise demokratikleşme ve iyi yönetim inisiyatiflerine yönelmiştir. Bu çerçevede USAID, hızlı yön değişimleri ve çelişkili uygulamalar sergilemiş bir

kurumdur. Ancak tüm bu dönüşümlere rağmen değişmeyen tek unsur, yardımın her zaman ABD’nin küresel çıkarlarını tahkim etme amacıyla kullanılmış olmasıdır. Yardım programlarının insani boyutu çoğu zaman stratejik hedeflerin gölgesinde kalmıştır. Farklı yönetimler değişen söylem ve öncelikler benimsemiş olsa da, dış yardımın dış politika amaçlarına hizmet eden bir araç olarak konumlandırılması süreklilik göstermiştir. Dolayısıyla, çalışmanın temel bulgularından biri, ABD dış yardımının biçimsel olarak dönüşse de işlevsel olarak istikrarlı kaldığıdır.

Trump yönetiminin dış yardım politikası, söylem ve uygulama bakımından seleflerinden belirgin şekilde ayrılmıştır. Yardımların stratejik çıkarlar beklentisiyle sağlanacağını açıkça ifade edilmesi ve yardım bütçelerinde belirgin biçimde azaltmaya gidilmesi bu farklılaşmanın en belirgin özellikleri olmuştur. Ancak bu yaklaşım Trump’ın 45. ABD başkanı olduğu ilk döneminde tam anlamıyla hayata geçirilememiş; Kongre denetimi bu dönüşümü sınırlamıştır. Bu yönüyle Trump’ın ilk dönemi, ABD dış yardım tarihinde sınırlı ancak dikkat çekici bir paradigma değişimini temsil etmektedir. Öte yandan Trump’un 47. ABD başkanı olduğu ikinci döneminin ilk icraatlarından biri olarak USAID’in faaliyetlerine son verilmiş ve kurum kapatılmıştır. Bu durum, yüzeyde ABD’nin dış yardımı dış politika araçları arasından çıkardığı izlenimini doğurmuş olsa da, bu yönde kesin bir sonuca ulaşmak için henüz erken olduğu düşünülmektedir. Tarihsel olarak değerlendirildiğinde, yardım politikalarının içerik, yöntem ve kurumsal yapı açısından birçok dönüşüm geçirdiği, ancak ABD’nin küresel stratejik çıkarlarına hizmet etme yönündeki temel işlevinin değişmeden kaldığı görülmektedir.

Trump’un ilk başkanlık döneminde, çalışmamızda ele alınan Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu gibi yeni yapılar kurularak, Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi’ne karşı alternatif kalkınma finansman modelleri geliştirilmiştir. Bu tür girişimler, Trump yönetiminin dış yardımı tamamen terk etmediğini; aksine, tehdit algıları ve küresel rekabet dinamikleri doğrultusunda yeniden yapılandırıldığını göstermektedir. Nitekim “Kremlin’in Zararlı Etkileriyle Mücadele Fonu” ve “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Zararlı Etkileriyle Mücadele Fonu” gibi mekanizmaların temelleri de yine bu dönemde atılmıştır. Bu durum, ABD’nin dış yardım politikasının özellikle Çin ve Rusya gibi küresel aktörlerin artan etkisi karşısında yeniden konumlandırıldığını açıkça ortaya koymaktadır. Tarihsel örnekler, Amerikan dış yardım stratejisinin koşullara bağlı olarak yön değiştirebilen, esnek ve uyarlanabilir bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

Trump’ın ikinci başkanlık döneminin başında USAID’e yönelik sert tutumu ve kurumun kapatılması, bazı çevrelerde küresel kalkınma yardım mimarisinin çöktüğü ve dış yardımın artık ABD dış politikasında merkezi bir araç olmaktan çıktığı yönünde yorumlara neden olmuştur. Ancak bu tür değerlendirmeler için henüz erkendir. USAID’in kapatılması ya da kurumsal yapının dönüşmesi, dış yardımdan bütünüyle vazgeçildiği anlamına gelmemektedir. Aksine, bu gelişmeler, farklı kurumlar, alternatif finansman mekanizmaları ve yeni stratejik önceliklerle şekillenen bir yeniden yapılanma olarak okunabilir. Bu yeniden yapılanma, ABD’nin dış yardım geleneğinin sona erdiğini değil; aksine, büyük güçler arasındaki rekabetin şekillendirdiği yeni jeopolitik gerçekliklere uyum sağlama çabasının bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, ABD dış yardımının yeniden yapılanma süreci yalnızca kurumsal bir dönüşümün değil, aynı zamanda küresel güç dengelerinin yeniden tanımlandığı bir rekabet ortamının da parçasıdır. Yükselen bir donör olarak Çin’in, özellikle Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde geliştirdiği alternatif kalkınma modeli; altyapı yatırımları, kredi mekanizmaları ve teknoloji transferi gibi alanlarda gelişmekte olan ülkelere cazip fakat uzun vadede bağımlılık yaratma potansiyeli taşıyan seçenekler sunmaktadır. Bu durum, ABD’nin kalkınma yardımlarını nasıl yeniden konumlandıracağı ve hangi stratejik araçlarla karşılık vereceği sorusunu kritik hale getirmektedir. Zira ABD açısından mesele, yalnızca finansal yardımın hacmini korumak değil, aynı zamanda küresel dış yardım mimarisinde liderliğini ve etkisini sürdürmektir. Gelişmekte olan ülkeler

açısından bakıldığında ise bu rekabet, kısa vadede altyapı ve finansman imkanlarını genişletmek gibi önemli fırsatlar yaratmakta; ancak uzun vadede dış politika özerkliğini sınırlayabilecek yeni bağımlılık ilişkileri doğurma potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla, büyük güçler arasındaki yardım rekabeti yalnızca kaynak ve nüfuz mücadelesinin bir yansıması değil, aynı zamanda yardım alan ülkelerin kalkınma önceliklerine, yatırım politikalarına ve dış politika tercihlerine yön veren bir süreçtir.

ABD Dışişleri Bakanlığı çatısı altında daha stratejik, hedef odaklı ve merkezi bir yapı içerisinde yeniden düzenlenen dış yardım, geleneksel insani kalkınma işlevinin ötesine geçerek ABD’nin jeopolitik önceliklerine hizmet eden bir araç haline gelmektedir. Bu yeni modelde, yardım faaliyetlerinin kapsamı miktar olarak daralmış olsa da stratejik etkisinin azaldığına dair somut bir kanıt henüz bulunmamaktadır. Dolayısıyla ABD, küresel dış yardım mimarisindeki kurucu ve lider konumunu korumaya devam etmektedir. Hegemonik İstikrar Teorisi’nin hegemonun düzeni sürdürmek amacıyla araçlarını uyarlayabileceği varsayımı göz önüne alındığında, ABD’nin kalkınma yardımlarındaki kurumsal dönüşüm Çin’in artan etkisine karşı stratejik bir uyum hamlesi olarak değerlendirilebilir.

Özellikle Çin, Rusya ve Hindistan gibi yükselen donör ülkelerin giderek artan etkisi ve bu aktörlerin Kuşak ve Yol Girişimi gibi kapsamlı kalkınma programları aracılığıyla küresel dış yardım mimarisine meydan okuması, ABD’nin yeniden yapılandığı yardım stratejisinin ne ölçüde başarılı olabileceğine dair tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu durum, yalnızca küresel yardım alanındaki güç dengelerinin değil, aynı zamanda uluslararası kalkınma normları ve standartlarının da gelecekte nasıl dönüşeceği sorusunu gündeme getirmektedir. Ancak bu dinamiklerin uzun vadeli etkilerini tam olarak kavrayabilmek ve ABD’nin dönüşen yardım stratejisinin bu meydan okumalar karşısında ne tür sonuçlar doğuracağını değerlendirebilmek için daha fazla veriye ihtiyaç duyulmaktadır. USAID’in kapanması henüz yeni bir gelişme olduğundan, küresel yardım mimarisinde ortaya çıkacak değişimlerin zaman içinde gözlemlenmesi ve bu süreçte kapsamlı araştırmalar yapılması gerekmektedir. Bu araştırmaların, USAID sonrası dönemde ABD dış yardımının hangi kurumsal yapılar ve finansal araçlar üzerinden yeniden şekilleneceğine, bu dönüşümün Çin’in kalkınma modeliyle nasıl bir etkileşim kurduğuna ve gelişmekte olan ülkelerin bu rekabet karşısında nasıl bir konum benimsediğine odaklanması faydalı olacaktır. Bu konularda yapılacak araştırmalar, yalnızca ABD’nin dış yardım politikasındaki yönelimleri değil, aynı zamanda küresel kalkınma düzeninin gelecekte alacağı biçimi anlamak açısından da önem taşımaktadır.

## Kaynakça

- Amuzegar, J. (1958). Point Four: Performance and prospect. *Political Science Quarterly*, 73(4), 530–546.
- Arezki, R., Camara, Y., Imam, P. A., & Kpodar, K. R. (2025). *Foreign aid and conflicts: The effects of 9/11 on donor behavior* (IMF Working Paper No. 2025/016). International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2025/01/17/>
- Berghahn, V. R. (2001). *America and the intellectual Cold Wars in Europe: Shepard Stone between philanthropy, academy, and diplomacy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Brookings. (2025). *What comes after a USAID shutdown?* Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/what-comes-after-a-usaid-shutdown/>
- Brown, N. M., & Akhtar, S. I. (2022). *U.S. International Development Finance Corporation (DFC): Overview*. Congressional Research Service. <https://www.congress.gov/crs-product/R47006>

- Carothers, T. (1999). *Aiding democracy abroad: The learning curve*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Center for Global Development. (2025). *Analyzing USAID program disruptions: Implications for PEPFAR programming and beneficiaries*. Center for Global Development. <https://www.cgdev.org/publication/analyzing-usaid-program-disruptions-implications-pepfar-programming-and-beneficiaries>
- Cleveland, H. (1959). The convalescence of foreign aid. *The American Economic Review*, 49(2), 214–231.
- Connable, B. (2013). *Leveraging development aid to address root causes in counterinsurgency*. RAND Corporation. [https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working\\_papers/WR900/WR983/RAND\\_WR983.pdf](https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/WR900/WR983/RAND_WR983.pdf)
- Ekbladh, D. (2010). *The great American mission: Modernization and the construction of an American world order*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Engerman, D. C., Gilman, N., Haefele, M. H., & Latham, M. E. (Eds.). (2003). *Staging growth: Modernization, development, and the global Cold War*. Amherst, MA: University of Massachusetts Press.
- Epstein, S. B., Lawson, M. L., & Gill, C. R. (2018). *Department of State, Foreign Operations, and Related Programs: FY2018 budget and appropriations*. Congressional Research Service. <https://sgp.fas.org/crs/row/R44890.pdf>
- Epstein, K. (2025). Turmoil as Trump and Musk take aim at top US aid agency. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/articles/cdjdmx12j9no>
- European Training Foundation. (2025). *Impact of USAID withdrawal on global education and skills development*. ETF. <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/impact-usaid-withdrawal-global-education-and-skills>
- Fleisher, G. (2025). Foreign aid is unpopular. *Wake Up To Politics*. <https://www.wakeuptopolitics.com/p/foreign-aid-is-unpopular>
- Gilpin, R. (1987). *The political economy of international relations*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Harter, F. (2025). ‘The impact has been devastating’: How USAID freeze sent shockwaves through Ethiopia. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/global-development/ng-interactive/2025/feb/21/the-impact-has-been-devastating-how-usaid-freeze-sent-shockwaves-through-ethiopia>
- Hattori, T. (2003). The moral politics of foreign aid. *Review of International Studies*, 29(2), 229–247.
- Helleiner, E. (2014). *Forgotten foundations of Bretton Woods: International development and the making of the postwar order*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Hidalgo, A. (2025). I’m a humanitarian aid worker. Here’s what gutting USAID will do. *The Seattle Times*. <https://www.seattletimes.com/opinion/im-a-humanitarian-aid-worker-heres-what-gutting-usaid-will-do/>
- Hill, C. (2024). Trump vs Biden: The aid dimension. *Devpolicy Blog*. <https://devpolicy.org/trump-vs-biden-the-aid-dimension-20240617/>
- Holm, M. (2016). *The Marshall Plan: A new deal for Europe*. New York, NY: Routledge.



- Ingram, G. C. (2017). *Institutional architecture of U.S. foreign aid*. Washington, DC: Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/08/global-20170731-blum-georgeingram-brief-31.pdf>
- Ingram, G. (2018). *How the BUILD Act advances development*. Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/how-the-build-act-advances-development/>
- Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kim, T. J. (2025). Soft power, strong impact: The enduring alliance between USAID and the U.S. military. *Small Wars Journal*. <https://smallwarsjournal.com/2025/05/08/soft-power-strong-impact-the-enduring-alliance-between-usaid-and-the-us-military/>
- Lancaster, C. (2007). *Foreign aid: Diplomacy, development and domestic politics*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Latham, M. E. (2006). Redirecting the revolution? The USA and the failure of nation-building in South Vietnam. *Third World Quarterly*, 27(1), 27–41.
- Latham, M. E. (2011). *The right kind of revolution: Modernization, development, and U.S. foreign policy from the Cold War to the present*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Layne, C. (2006). *The peace of illusions: American grand strategy from 1940 to the present*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Li, C. (2016). *Assessing U.S.-China relations under the Obama administration*. Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/>
- Macekura, S. (2013). The Point Four Program and U.S. international development policy. *Political Science Quarterly*, 128(1), 127–160.
- Mateo, L. R. (2024). America First: Foreign aid in the Trump administration. *Contexto Internacional*. <https://www.scielo.br/j/cint/a/mNM8YRZqjqSCfwRnc5dMJz/?format=pdf&lang=en>
- MacDonald, M. (2025). Kaine urges halt to USAID shutdown, citing national security risks. WAVY. <https://www.wavy.com/news/virginia/kaine-37-senators-urge-halt-to-usaid-shutdown-citing-national-security-risks/>
- McGuire, C. (1952). Point Four and the national power of the USA. *American Journal of Economics and Sociology*, 11(3), 343–356.
- Meltzer, J. P. (2011). *The Trans-Pacific Partnership — Its economic and strategic implications*. Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/the-trans-pacific-partnership-its-economic-and-strategic-implications/>
- Milner, H. V., & Tingley, D. (2010). The political economy of U.S. foreign aid: American legislators and the domestic politics of aid. *Economics & Politics*, 22(2), 200–232.
- Mohammed, A. (2017). Trump plans 28 percent cut in budget for diplomacy, foreign aid. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/world/trump-plans-28-percent-cut-in-budget-for-diplomacy-foreign-aid-idUSKBN16N0DN>
- Morgenstern, E. M., Brown, N. M., Blanchfield, L., Akhtar, S. I., Cook, N., Lum, T., & Meyer, P. J. (2021). *Selected Trump administration foreign aid priorities: A wrap-up* (CRS Report No. R46656). Congressional Research Service. <https://sgp.fas.org/crs/row/R46656.pdf>
- Nye, J. S., Jr. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80, 153–171.

- Omar, N. (2025). How Trump's cuts to USAID are already harming the world's worst off. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2025/apr/21/first-edition-usaid-cuts-global-development>
- Patrick, S., & Brown, K. (2007). *Greater than the sum of its parts? Assessing "whole of government" approaches to fragile states*. Center for Global Development. <https://www.cgdev.org/publication/9780937722985-greater-sum-its-parts-assessing-whole-government-approaches-fragile-states>
- Patrick, S. (2025). Trump's move to gut USAID reveals the crux of his foreign policy. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/emissary/2025/02/usaid-trump-foreign-aid-policy-why?lang=en>
- Pilling, D. (2025). Bill Gates accuses Elon Musk of 'killing' children with USAID cuts. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/bdd9bb89-ac3c-4043-9ca4-bc7efbd41fed>
- Quinn, B. (2016). Will Trump honour pledge to 'stop sending aid to countries that hate us'? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/global-development/2016/nov/13/will-trump-presidency-honour-pledge-stop-sending-foreign-aid-to-countries-that-hate-us-usaid>
- Reagan, R. (1985). Statement on signing the International Security and Development Cooperation Act of 1985. *Ronald Reagan Presidential Library*. <https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/statement-signing-international-security-and-development-cooperation-act-1985>
- Reuters. (2025). More USAID staff ousted after Trump administration dismantles aid agency. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/us/more-usaid-staff-ousted-trump-administration-dismantles-aid-agency-2025-02-02/>
- Robson, L. (2025). The end of aid: USAID's work was always self-serving. *The Baffler*. <https://thebaffler.com/latest/the-end-of-aid-robson>
- Rubio, M. (2025). Secretary of State Marco Rubio before the Senate Committee on Foreign Relations on the FY26 Department of State Budget Request. *United States Department of State*. <https://www.state.gov/secretary-of-state-marco-rubio-before-the-senate-committee-on-foreign-relations-on-the-fy26-department-of-state-budget-request/>
- Runde, D. F. (2021). *Enabling a better offer: How does the West counter China's Belt and Road?* Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.csis.org/analysis/enabling-better-offer-how-does-west-counter-belt-and-road>
- Ruth, C. (2025). Back to basics: Neoliberal development at USAID in the Cold War. *Diplomatic History*. <https://academic.oup.com/dh/advance-article/doi/10.1093/dh/dhaf021/8093425>
- Sartorius, R. H., & Ruttan, V. W. (1988). *The sources of the basic human needs mandate*. Economic Development Center. <https://core.ac.uk/download/pdf/7062024.pdf>
- Seddon, S. (2025). What is USAID and why is Trump poised to 'close it down'? *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/articles/clyezjwnx5ko>
- Singman, B. (2022). House Armed Services Republicans urge Biden to increase 2023 defense budget amid 'unprecedented threats'. *Fox News*. <https://www.foxnews.com/politics/house-republicans-biden-increase-2023-defense-budget>
- Spear, J. (2016). The militarization of United States foreign aid. In S. Brown & J. Grävingholt (Eds.), *The securitization of foreign aid* (pp. 18–41). London, UK: Palgrave Macmillan.

- The White House. (2002). *The National Security Strategy of the United States of America*. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>
- The White House. (2006). *The National Security Strategy of the United States of America*. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006/>
- The White House. (2025). *Reevaluating and realigning United States foreign aid*. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/reevaluating-and-realigning-united-states-foreign-aid/>
- Thorbecke, E. (2000). The evolution of the development doctrine and the role of foreign aid, 1950–2000. In F. Tarp & P. Hjertholm (Eds.), *Foreign aid and development: Lessons learnt and directions for the future* (pp. 17–47). London, UK: Routledge.
- Trump, D. J. (2018a). Remarks by President Trump to the 73rd Session of the United Nations General Assembly. *The White House*. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-73rd-session-united-nations-general-assembly-new-york-ny/>
- Trump, D. J. (2018b). Remarks by President Trump in State of the Union Address. *The White House*. <https://2017-2021.state.gov/president-trumps-state-of-the-union-address>
- UN Women. (2025). *At a breaking point: The impact of foreign aid cuts on women’s organizations in humanitarian crises worldwide*. UN Women. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/05/at-a-breaking-point-the-impact-of-foreign-aid-cuts-on-womens-organizations-in-humanitarian-crises-worldwide>
- USAID. (2023). *Top management challenges facing USAID in fiscal year 2023*. Office of Inspector General. <https://oig.usaid.gov/sites/default/files/2022-11/Top%20Management%20Challenges%20Facing%20USAID%20in%20FY%202023.pdf>
- Ursu, S. (2022). A brief history of USAID. *DevelopmentAid*. <https://www.developmentaid.org/news-stream/post/152125/a-brief-history-of-usaid>
- Usman, Z. (2025). The end of the global aid industry: USAID’s demise is an opportunity to prioritize industrialization over charity. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/united-states/end-global-aid-industry>
- Van Bilzen, G. (2015). *The development of aid*. Cambridge, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Van der Pijl, K. (2006). *Global rivalries from the Cold War to Iraq*. London, UK: Pluto Press.
- Van Rooyen, M. (2025). Pullback from USAID raises big questions for global health, security. *Harvard T.H. Chan School of Public Health*. <https://hsph.harvard.edu/news/pullback-from-usaid-raises-big-questions-for-global-health-security>
- Wedel, J. R. (2001). *Collision and collusion: The strange case of Western aid to Eastern Europe, 1989–1998*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Westad, O. A. (2005). *The global Cold War: Third World interventions and the making of our times*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Wood, R. E. (1986). *From Marshall plan to debt crisis: Foreign aid and development choices in the world economy*. Berkeley, CA: University of California Press.